

LUND UNIVERSITY

Språkövergång : rapport från ett studiebesök på Teaterhögskolan i Oslo (februari 2005)

Abu-Asab, Birgitta

2005

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Abu-Asab, B. (2005). *Språkövergång : rapport från ett studiebesök på Teaterhögskolan i Oslo (februari 2005)*. [Publisher information missing].

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Birgitta Abu Asab

SPRÅKÖVERGÅNG

Rapport från ett
studiebesök på
teaterhögskolan
i Oslo (februari 2005)

TEATERHÖGSKOLAN I MALMÖ
Lunds universitet

STUDIEBESÖK PÅ TEATERHÖGSKOLAN I OSLO

Februari 2005

Ämne: Språkövergång – sprogovergang

Samtal och auskultationer

Jag har sedan länge haft ett stort intresse för att låta skådespelarelever få undervisning inte bara i så kallad rikssvenska utan jag anser att de även bör få lära sig att använda olika dialekter i sitt sceniska arbete. Ett intresse för detta finns också hos elever. Många skådespelare menar att undervisning i andra dialekter skulle vara nyttigt. Man har bl.a. påpekat att det skulle medföra en ökad lyhörddhet.

På Teaterhögskolan i Oslo har man en väl genomarbetad metod för undervisning i ett ämne som kallas språkövergång (sprogovergang). Jag har tidigare diskuterat detta ämne med mina norska kollegor. I februari 2005 hade jag möjlighet att under några dagar göra ett studiebesök på Teaterhögskolan i Oslo. Jag kunde då följa undervisning samt diskutera ämnet framför allt med röst-tal-språk-läraren, lektor Lise Pedersen, som också lagt upp mitt program, men även med andra språklärare samt elever.

Teaterhögskolan i Oslo är en del av ”Scenkunsthøgskolen”. På skolan undervisas i skådespeleri, regi, opera och balett. Skådespelarutbildningen är 3-årig.

I ämnet stemme-sprog-tal finns två och en halv fasta tjänster samt två timplärartjänster, de senare innehåller två på skolan utbildade skådespelerskor.

Mitt besök på skolan inleddes med en rundvandring i lokalerna samt ett samtal med Lise Pedersen. Hon gav mig en genomgång av språkämnet och berättade hur man kom fram till den metod man nu använder. De följande dagarna fick jag tillfälle att se Lise Pedersen och de två timplärarna i arbete och kunde därmed i praktiken se det Lise Pedersen berättat om. Jag fick möta studenter ur alla tre årskurserna och kunde alltså följa arbetet med språkämnet i de olika stadierna. Jag hade också tillfälle att samtala med såväl lärare som studenter om deras upplevelser och erfarenheter av metoden.

Förutom lektionerna deltog jag i en skolfrukost då skådespelerskan och språkläraren Gjertrud Jynge berättade om arbetet med Peer Gynt som just repeterades i regi av Robert Wilson. Jag inbjöds också att se en repetition av nämnda pjäs.

Utanför mitt program tillkom även en lektion där årskurs 3 för hela skolan redovisade sitt arbete med ett nytt ämne, kontaktimprovisationer, rörelseimprovisationer till musik.

ÄMNET "SPROGOVERGANG"

HISTORIK

Osloskolans metod när det gäller språk och språkövergång (språkövergång) har utarbetats av pedagogen Henning Karlstad. Lise Pedersen började sin tjänstgöring på skolan 1971. Henning Karlstad var då röst och språklärare. Det fanns en metod för språkundervisning som man efter hand blev missnöjd med. Henning Karlstad påbörjade då utarbetandet av en ny metod. För att lära känna metoden grundligt deltog Lise Pedersen i undervisningen i ämnet "sprogovergang". Hon följde en klass genom hela skoltiden och fick samma undervisning som eleverna. Syftet med detta var att LP praktiskt skulle lära känna den metod enligt vilken hon senare förväntades undervisa. Ett annat viktigt syfte var att Lise Pedersen i egenskap av pedagog även skulle kunna justera och utveckla metoden. Detta skedde genom samtal mellan henne och Henning Karlstad då Lise Pedersen redogjorde för hur hon tyckte att metoden fungerade.

Man har ingen motsvarighet till vår så kallade rikssvenska. Eleverna undervisas i "östnorsk" som talas i Oslo-området.

När metoden var ny och under utarbetande lät man enbart elever som inte behärskade östnorsk få delta i undervisningen. Det uppstod då ett missnöje bland de studenter som inte fick delta, eftersom det visade sig att de som arbetade enligt den nya metoden upplevde att det sätt de fick arbeta på gav fördelar även när det gällde andra ämnen. De klagande eleverna fick svaret att man skulle vänta och se om metoden verkligen var bra innan man gav den till alla. Det visade sig att metoden gav bra resultat och nu undervisas samtliga studenter utifrån den. Man har fortsatt att utveckla metoden efter det att Henning Karlstad slutat som pedagog.

Inställningen att en lärare som skall undervisa i språk skall ha gått igenom samma undervisning som eleverna innan han/hon börjar undervisa finns kvar och för närvarande deltar en nyanställd pedagog i språkövergångsundervisningen i en klass.

Något som jag finner ytterst intressant är att man inte först lär ut östnorsk och därpå, i ett senare skede, andra dialekter, utan eleverna får en metod som går ut på att de skall kunna ta till sig andra dialekter (språk) vare sig det gäller östnorsk eller en annan dialekt. Eleverna måste behärska östnorsk och även nynorsk (det finns teatrar där man enbart spelar på nynorsk) men med Osloskolans metod kan man välja östnorsk om man inte behärskar det eller en annan dialekt.

Detta att få en metod som gäller för vilken dialekt (vilket språk) som helst ger stora fördelar säger Gjertrud Jynge och Cecilie A. Mosli, som båda menar att de haft och har stor nytta av metoden i sitt skådespelararbete. Gjertrud Jynge: "Fördelen med metoden är att man kan komma utanför sig själv och att man kan variera."

Man arbetar med språk och språkövergång från första året men då är undervisningen separerad från scenframställningsämnet. Första gången en ny dialekt används i scenframställningsarbetet är andra årets andra termin, i undantagsfall redan under andra årets första termin.

Eleverna väljer vilken dialekt de vill arbeta med. När man börjar använda östnorsk eller annan dialekt på scenen väljs den utifrån rollfiguren.

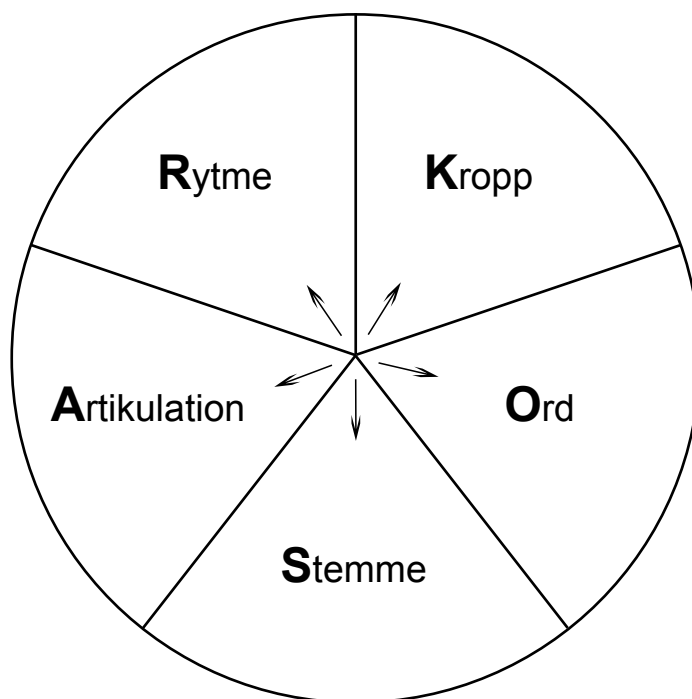
BESKRIVNING AV METODEN

Utgångspunkten för allt arbete med röst, tal och språk vid Osloskolan är *kommunikation* och *fysiologi*. Kommunikationsdelen knyts upp i KOSAR-modellen (se nedan) som visar vilka element vi använder när vi kommunicerar. Dessa element är:

- K — Kropp
- O — Ord
- S — Stemme (röst)
- A — Artikulation
- R — Rytme

Kroppssektorn i KOSAR tas primärt omhand av rörelseämnena, ord tas om hand av textämnet, stemme av röst- och sångämnena, artikulation av diction- och akustikämnena och rytm av musikämnet.

K O S A R

I scenframställningsämnet och språkändringsämnet skall alla dessa sektorer fungera tillsammans. Där är alla sektorerna centrala.

ARBETET MED SPRÅKMODELL

I språk och språkäändringsundervisningen arbetar man med så kallad språkmodell. Eleven väljer en språkmodell, en person som talar den dialekt, det språk, som eleven vill arbeta med, det kan vara östnorsk eller en annan dialekt. Det är en fördel om modellen finns på skolan så att elev och modell kan ha kontinuerlig kontakt.

Modellens uppgift är att spela in ett band där han/hon skall läsa en berättelse. Berättelsen skall läsas samt återges med egna ord. Den skall dels läsas rakt igenom dels läsas (berättas) med pauser efter varje mening så att adepten kan säga efter. Språkmodellen skall träffa eleven, lyssna och komma med råd och kommentarer om språket så länge projektet pågår.

I arbetet med språkmodell ingår följande moment:

1 Lyssnande (lytting)

Förmågan att lyssna är mycket viktig för en skådespelare och språkmodellarbetet ställer stora krav på denna förmåga. Lise Pedersen betonar att det är mycket viktigt att eleverna lär sig att inte bara lyssna med öronen utan ”med hela kroppen”. ”De måste känna hur de enskilda ljuden känns och rör sig i kroppen” säger hon. Lise Pedersen talar också om hur viktigt det är att eleverna lär sig känna skillnad på modellens ljud och de egna ljuden i kroppen, de måste kunna känna och höra rörelsen i ljuden.

Lyssnarträningen inleds med att studenterna får träna sig i att lyssna på ljud i rummet därefter på ljud utanför rummet. De får beskriva ljuden de hör.

När studenterna lyssnar på modellens inspelningar skall de vara uppmärksamma på:

Klang

Språkmelodi (setningsmelodi)

Språkljuden och deras melodi, vokalerna

Det gäller att ytterst noggrant lyssna in de olika ljuden, klangerna och språkmelodin. Eleven lyssnar på modellens språk, spelar om gång på gång. Hur säger modellen ett visst ljud? Hur låter den här meningen och så vidare. Man får lyssna om och om igen på varje moment.

2 Skillnader (utskilling)

Här gäller det att hitta vad det är som skiljer modellens språk från det egna språket, dialekten. Hur säger modellen ”a”? Hur säger jag ”a”? Var i munnen bildas mitt ”a”? Var bildar modellen sitt a-ljud? Vilken är skillnaden? Eleven lyssnar och prövar att säga efter. Nej, det låter inte likadant, nytt lyssnande och härmande tills eleven hittat det rätta läget. Hur känns det ljudet i kroppen? Så pågår arbetet med ljud och språkmelodi fras för fras, ett noggrant och tålmodsprövande arbete.

3 Imiterande (imitering)

Man har nu hittat de olika ljuden och klangerna och fortsätter lyssna och imitera modellens tal

4 Accepterande (akseptering)

När eleven hittat såväl ljudens placering som språkmelodi (och ordval) kommer han/hon till en fas där det gäller att få in de nya ljuden i sin egen kropp, i sitt eget liv. Man påbörjar arbetet med att försöka känna sig hemma med det nya talesättet.

Eleverna uppmanas att tala det nya språket så mycket som möjligt för att komma över genansen som man oftast känner när man skall tala på ett sätt som man inte är van vid. Men Lise Pedersen är noga med att framhålla att eleverna inte skall släppa sin dialekt. Det är viktigt att de tar med sig associationerna från den egna dialekten in i det nya språket. Syftet är inte att eleverna skall lägga bort sina dialekter utan att de blir två/flerspråkiga.

5 Identifiering (identifisering)

Under skoltiden hinner man för det mesta t.o.m. fas 4. Identifieringsarbetet pågår hela skådespelarlivet.

LEKTIONER I INTEGRERING

PEDAGOG: LISE PEDERSEN

För att det skall framgå med vilken noggrannhet och mångsidighet Lise Pedersen bedriver integrationsundervisningen, det vill säga hur eleverna skall få sina kunskaper när det gäller språket att fungera i rollarbetet, väljer jag att ord för ord återge delar av lektionerna. LP påpekar ständigt inte bara språkliga problem utan hon lyssnar och kommenterar när rösten inte är bra, inte ”är i kroppen”, hon påpekar när det inte finns något innehåll i texten, när det låter krystat och så vidare.

Då jag besökte skolan gick studenterna som jag såg Lise Pedersen undervisa i årskurs 2. Det var en av de första veckorna av vårterminen och studenterna skulle för första gången använda sig av språkövergång i arbetet med en pjäs. Man var i början av rollarbetet. Pjäsen hette Änglamakaren, en nyskriven dansk pjäs om ungdomar. Pjäsens personer talade på ett sätt som studenterna ibland hade vissa svårigheter att hitta. Någon person hade utländska inslag i sitt språk. Förutom Lise Pedersens lektioner i integrering hade klassen undervisning i språk med Gjertrud Jynge som pedagog. Parallellt hade man även röstundervisning. Till Lise Pedersen kom eleverna två och två men de undervisades individuellt. En elev fick undervisning, den andra eleven skulle lyssna och lära och kunde någon gång komma med kommentarer, ibland kunde den elev som inte arbetade med LP få en uppgift för att hjälpa sin kamrat. Lektionerna pågick i 90 minuter. Grunden till detta arbete var redan lagd, man har ju haft språkundervisning sedan skolstarten och klassen hade parallellt med undervisning i det aktuella språket med Gertrud Lyng. Hos LP gällde det att få in språket i texten.

Lektion 1

Elev A (manlig)

Eleven får redogöra för rollfigurens språkliga bakgrund, föräldrarnas språk och uppväxtmiljön. Lise Pedersen frågar vilket språk rollfiguren vuxit upp med och vilken grupptillhörighet han har. A berättar personens bakgrunds-fabel. A har en sörländsk dialekt.

A skall nu börja läsa texten och får instruktionen att först gå tillbaka till sin egen dialekt och sedan dra in den i rollfigurens språk. A läser.

LP: Vad vill personen säga? Hur skulle du säga det? Få ut innehållet!

A prövar en enda fras gång på gång efter att ha analyserat hur rollfiguren tänker.

Efter en stund ber Lise Pedersen honom att läsa texten på den egna dialekten.

LP: När du känner dig säker tar du in det andra språket (östrnorsk)! Använd full röst! Innehåll!

A prövar gång på gång med enstaka ljud, laborerar. Ett oerhört noggrant arbete.

LP: Pröva med sörländsk. Kan du låta sörlänningen i dig tala östnorsk?

Elev B (kvinnlig)

B får välja replik.

LP: Finn dina egna ord, på ditt språk.

B prövar flera gånger repliken på det sätt hon tror att hon skulle sagt den.

A, som lyssnar, kommer med kommentarer.

Analys av repliken, vilka ord är viktiga?

A Ny replik.

A:s rollfigur använder ibland starka engelska uttryck i sitt tal.

A arbetar med det engelska inslaget i repliken.

LP: När du känner att du har en tanke på det egna språket kan du gå över till det engelska i texten. ----- Därefter skall A pendla mellan de två språken. På scenframställningslektionerna har A prövat olika sätt att säga repliken. Situationen får avgöra hur repliken kommer att sägas.

B läser. Hon prövar att säga repliken på olika sätt, bygger ut meningen på sitt eget språk med kropp och innehåll.

Plötsligt kommer en pitch-ändring.

LP: Det är det som är att LEVA repliken, inte att SÄGA den.

Lektion 2

Elev C (manlig)

Man börjar med att tala om rollfigurernas språkliga bakgrund.

LP låter alltid studenterna arbeta med en replik åt gången. De får själva välja. Hon vill att de skall välja svåra repliker för att kunna dra nytta av henne. Studenterna skall söka, tänka, hitta, bygga ut repliken på det egna språket. När de "har det" skall de gå över till det språk som skall användas i pjäsen.

Elev C skall använda östnorsk. Han har inte östnorsk bakgrund men har lyssnat mycket på språket. Han ber elevkamraten att kommentera språkljuden men inte tolkningen.

C väljer en replik där rollfiguren ”blir sig själv”, inte använder ”gruppspråk”, talar som med en person ”från förr”. C tänker att personen har Oslospråk.

LP: Ditt eget språk först!

C söker och provar upprepade gånger på sin egen dialekt.

LP lyssnar och kommenterar om kroppen är med, om innehåll finns, ljuden.

C provar repliken på östnorsk.

LP: du släpper kroppen när du talar på östnorsk.

C tar om repliken på östnorsk.

LP: Bättre.

Ljudkombinationen ”rt” finns inte i C:s dialekt, därför får han problem med ord som innehåller dessa ljud.

C får i uppgift att pendla mellan sitt språk och östnorsk. Han bygger ut repliken med egna ord gång på gång, söker tanken.

LP säger att C:s röst blir mindre klangrik när han använder östnorsk. Han får höra att detta gäller även i spontantalet och att det är något han måste uppmärksamma och arbeta på.

LP: (medan C arbetar med texten) Kropp!! Ja, bättre, det börjar komma. Känn på kroppen när du talar dialekt. Efter en stunds arbete anser LP att det börjar bli samma röstklang i båda språken.

C får börja röra sig på golvet medan han arbetar med repliken. Rösten blir efter hand mer kroppslig.

Lise Pedersen påpekar att det är ytterst viktigt att eleverna får röra sig medan de arbetar med en text.

Elev D (manlig från Stavanger)

D skall arbeta med en svår replik med ett för honom ovant språk. Som vanligt får studenten rådet att först undersöka hur han skulle sagt repliken på sin egen dialekt.

D hittar ett uttryck som stämmer med repliken och får instruktionen att först säga frasen på Stavangerdialekt och sedan gå över till östnorsk.

Lise Pedersen påpekar att D säger olika saker på Stavangerdialekt och östnorsk. Efter en stunds sökande lyckas D få samma betydelse på de båda språken.

LP: Jag kan godkänna det nu men du behöver intonationsträning. Så sker.

Efter en stunds träning anser LP att eleven är mogen att pendla mellan de två språken. LP säger ibland före för att visa den östnorska intonationen, säger: ”Nu är det bra men jag håller på så här länge för att det skall fastna.”

D får fortsätta att pendla. LP frågar C om han har någon kommentar. C har en kommentar om klangbilden som skiljer sig något i de två språken och ber D träna för att hitta samma klangbild.

D börjar arbeta med en ny replik, även den svår. Mönstret upprepas. D prövar hur han skulle säga repliken på sin dialekt och så vidare

När D hunnit till stadiet då han skall pendla mellan språken får han gå upp på golvet och röra sig.

LP: Skifta! Rörelse! Skifta! och så vidare (allt medan D säger sin replik) Uppmaningen att skifta kommer med mycket små mellanrum, för det mesta efter bara något ord.

LP anser att vissa vokaler blir ”stavangerska” och ligger för långt bak i munnen för att vara östnorska. ”Fram med dem!”

D uppmanas att säga orden på Stavangerdialekt och sedan snabbt över till östnorsk och får frågan om han känner skillnaden, vilket han säger sig göra.

Pendlingen fortsätter. Efter en stund finner Lise Pedersen att D börjar få ”lite mening i vad han säger”.

Jag märker att rösten börjar leva.

LP påpekar att vissa ord har olika betydelse på Stavangerdialekt och östnorsk och säger att D måste göra ett val. Hon menar att han har gjort ett val på Stavangermålet men inte på östnorsk.

Mot slutet av lektionen säger D att han börjar kunna variera.

LP: Östnorskan är bra nu.

C arbetar med en ny replik. Han börjar mumlande och får genast en kommentar från Lise Pedersen: ”Röst! Klang!”

Som avslutning på lektionen säger LP att man måste ha samma bilder, samma tänkande på de båda språken. Det är lätt att släppa bilderna, något som inte får hända.

Lektion 3

Elev D (manlig) och elev E (kvinnlig)

De båda studenterna har samma språkliga bakgrund, Stavanger.

I början av lektionen uppmanar Lise Pedersen dem att lyssna på varandra och tänka på ”stemme och kropp”.

LP börjar arbeta med E som säger sig ha svårigheter med rollfigurens språk, som hon upplever ligger långt ifrån hennes eget. Språket är slang med insprängda könsord.

För att underlätta övergången till rollens språk ber LP henne att börja med att få innehållet sagt med egna ord, inte författarens.

E: Jag skulle aldrig säga så!

LP: Men OM du skulle, hur skulle du säga det?

E: mumlar

LP: Mer röst! Du måste ha konkreta bilder. Leta!

Repliken innehåller bland annat ”...köpa billiga östeuropeiska kondomer...” (under en resa till Polen som rollfiguren skall göra med sin pojkvän).

E kämpar, hon har mycket svårt för att säga repliken..

LP: Tänk på vad du skall ha kondomerna till! Du skall inte bara köpa dem, du skall ANVÄNDA dem också! Vilka bilder får du?

E kämpar på olika sätt med repliken, får hela tiden kommentarer från LP om att ha med innehåll och bilder så att det inte bara blir ytligt tal.

E bygger ut repliken med egna ord för att hitta tanken, påminns då och då av LP att använda rösten.

E kämpar på, får hjälp av D som frågar och svarar henne.

LP påpekar att det är lättare att säga svåra saker på ett främmande språk, då känns det inte så farligt.

D frågar gång på gång E vad hon skall göra i Polen

E: SVÅRT! Jag kan inte!

LP: Du SKALL klara det! Det är allvar för Maja (rollfiguren) och det är det också för Stavanger-E.

E: Det är tabuord...

Efter en lång kamp och med hjälp av D börjar genansen släppa och E börjar stå för vad hon säger. Än så länge har hon sin dialekt. Nu är det dags att gå över till östnorsk.

Efter en stund ber Lise Pedersen henne att pendla mellan språken.

E får höra att vokalerna ligger för långt bak i munnen för att vara östnorska. En stunds arbete med vokalen "u".

Senare:

LP: Praaag skall ligga mer i kroppen. Ner i kroppen med rösten och fram med alla vokaler!

E står upp, går ibland omkring alltmedan hon arbetar med texten.

E arbetar med sin replik ("vi ska til Prag non dage og bruge billige østeuropeiske kondomer")

LP: Vilka är dina förväntningar? Jag hör att du varit där på Stavangerdialekt men inte på östnorsk.

Efter en stund ber Lise Pedersen E att ta hela repliken, först på dialekt sedan på östnorsk.

Senare:

LP säger att E:s kropp börjar tänka på östnorsk.

LP säger till E att hon och D, som har ett bra öra, skall arbeta och diskutera tillsammans.

Avslutningsvis säger LP till E att hennes huvudarbete nu ligger i att få med kroppen och att få med bilder.

LP: Det är lätt att ta till schabloner när det gäller svåra repliker, något som måste undvikas.

D arbetar med repliken: "Du skal fan ikke sie at Brian-gutten ikke er large (generös)."

LP talar om den förstärkning i texten som ordet "fan" utgör och frågar D hur han skulle förstärka på sin dialekt. Skulle han använda samma ord eller ett annat?

D söker i sitt eget språk, använder "fan". Arbetar.

Det går bra med östnorskan och D får nu höra att han skall börja nyansera, vilket också händer efter en stunds arbete.

Det enda som LP inte är nöjd med är att vokalen "a" i "far" ligger för långt bak.

Pendling.

LP: Säg det i dig själv! Förmedla det till E!

E arbetar med en ny replik, först på sitt eget språk.

LP: Har du den? Då tar vi in rösten. Östnorsk!

Kommentar

Det framgick tydligt att man i språk/språkändringsundervisningen arbetar utifrån en helhetssyn. Allt beaktas och alla moment skall fungera tillsammans, språket, ljuden, satsmelodin, rösten, kroppen, trovärdigheten... Ett mycket grundligt arbete, där studenten måste vara klar över sin rollfigurs språkliga och sociala bakgrund innan det språkliga arbetet börjar. Den egna dialekten skall finnas som grund, det gäller att utgå från den. Först när eleven har hittat sitt eget sätt att säga den fras han/hon skall arbeta med är det dags att föra in östnorsk eller den dialekt man skall använda. Att snabbt kunna pendla mellan de två språken läggs stor vikt vid.

Elev E hade mycket svårt för att använda rollgestaltens sätt att uttrycka sig, hon hade en lång kamp innan hon kunde förlika sig med ”tabuorden”. Till slut lyckades hon, efter mycket slit och stor genans, här fick hennes kamrat vara behjälplig med att ställa frågor. Lise Pedersen gav sig inte förrän repliken fungerade. Närheten till scenframställningsämnet fanns hela tiden.

LEKTION I ÄMNET ”SPROG”

Årskurs 2. Pedagog: Gjertrud Jynge

Helklass 90 minuter

Här fick jag tillfälle att åter möta årskurs 2, nu i ämnet språk, det ämne som ligger till grund för den integreringsundervisning som jag sett på Lise Pedersens lektioner. Hela klassen var närvarande. Man samtalande bland annat runt pjäsens språk och rollgestaltarnas sociala bakgrund och jämförde med det egna språket. Men man berörde även andra ämnen utifrån rollernas sätt att leva.

Gjertrud Jynge inledde lektionen med att be var och en redogöra för sina kontakter med språkmodellerna, hur långt arbetet framskridit och så vidare. Modellerna hade valts utifrån rollgestaltarnas språk. En elev hade två modeller eftersom han hade två roller. Alla hade inte hunnit så långt i modellarbetet eftersom man befann sig i början av projektet. Efter som pjäsen hade inslag av invandrarnorska diskuterade man hur man skulle hitta ett lämpligt språk för den rollfiguren. En elev föreslog en bekant från Polen som lämplig modell till den av kamraterna som i sin roll skulle tala invandrarnorska.

Det framgick klart att det läggs stor vikt vid arbetet med språkmodell. Man väljer sin modell med stor omsorg och man måste ha ständig kontakt.

Lektionen fortsatte med att alla studenterna fick berätta om sina rollfigurernas sociala bakgrund. Här kunde jag tydligt märka samhörigheten mellan de två språklärarna. Även hos Lise Pedersen talades det om den sociala bakgrunden. Något som också var gemensamt för de två ämnena ”sprog” och ”integrering” var närheten till scenframställningsämnet. Även om det språkliga var i fokus fanns hela tiden en ingång till scenframställningen.

Diskussion om språket i pjäsen

Pjäsen utspelas på 80-talet i den danska staden Århus. Språket innehåller en hel del svårigheter på olika plan. Bland annat finns inslag av svordomar. Varje elev fick redogöra för sina värsta privata svordomar. Här utbröt en diskussion om vad som egentligen är svordomar. Man talade om att svordomar används olika i olika situationer, någon gång används de som uttryck för vrede men ibland bara som språklig utfyllnad eller som slentrian och helt utan starkt uttryck.

En elev från ett annat land redogjorde för sitt hemlands svordomar, där det grävsta är att man med ord kränker någons mamma.

En elev fick berätta om sin rollfigur på sin egen dialekt. Efter en stund bad Gjertrud Jynge honom fortsätta berättelsen på östnorsk, rollens språk.

Gjertrud Jynge sade att hon inte kunde känna igen sig i pjäsens personer och frågade om eleverna kunde hitta paralleller till nutiden. Någon svarade att det finns motsvarigheter till personerna även i dag.

Kommentar

Liksom i Lise Pedersens undervisning slås jag av undervisningens noggrannhet och djup. Rollfigurernas språk och deras sociala förhållanden får en ordentlig penetrering. Man söker hela tiden de språkliga rötterna hos rollgestaltarna men elevens eget språk är alltid grunden.

Anmärkningsvärt är också närheten mellan Gjertrud Jynge och Lise Pedersens arbete, de arbetar i samma anda. På Gjertrud Jynge lektioner arbetar studenterna fram ett språk, detta språk förs in i rollarbetet på Lise Pedersens lektioner.

LEKTION I ÄMNET ”SPROG”

Årskurs 1. Pedagog: Cecilie A. Mosli

Helklass 90 minuter

Lektionen började med att studenterna fick i uppgift att på östnorsk berätta för mig om ämnet språk.

De förklarade KOSAR-modellen men berättade också om hur Cecilie A. Mosli lagt upp sin undervisning med dem. Eleverna kämpade som bäst med att våga använda sig av östnorsk utan att bli generade, något som de fann svårt. Man har en regel att i lektionsrummet är elevernas egna dialekter bannlysta, där skall enbart östnorsk (eller den dialekt eleven arbetar med) talas. Cecilie A. Mosli anser liksom de övriga språklärarna att det är mycket viktigt, ja nödvändigt, att eleverna får tala sina dialekter men i detta rum gäller östnorsk-regeln. I det stadium man befann sig fick eleverna vissa veckor tala sin dialekt med två personer men i övrigt skulle man tala östnorsk. Det gäller att acceptera att man har två språk.

Eleverna skickas ut på olika uppdrag och då gäller det att använda sig av östnorsk. Nyligen hade klassen gjort ett studiebesök på ett museum. Alla kontakter med andra människor skulle ske på östnorsk, vilket hade känts genant.

Varje elev skall på östnorsk (eller annan dialekt) berätta något komiskt, något tragiskt och något djupt personligt. På de lektionerna råder absolut tystnadsplikt, ingenting av det som sagts får komma utanför rummet.

Jag fick lyssna till några berättelser och gavs därmed möjlighet att i praktiken se hur arbetet med språkmodell fungerade. Varje elev hade en modell i klassen. Modellen lyssnade noggrant och antecknade under hela berättelsen. När berättelsen var slut kom modellens kommentarer. Ingenting undgick modellen. Den elev som berättat fick en exakt redogörelse för hur han/hon behandlat språket både när det gällde språkljud, satsmelodi, ordval och uttryck. Modellerna gjorde ett imponerande arbete, Här fanns en oerhörd lyhördhet. Den berättande eleven skrev ner allt som sades och började genast träna på de ljud han/hon fått kritik på.

Jag följde även Cecilie A. Moslis arbete med integrering i årskurs 3. Man repeterade en scen ur Tjechovs Körsbärsträdgården. C.AM:s arbete var helt i linje med det röst och tal-lärarna på teaterhögskolan i Malmö gör i arbetet med ett projekt. Cecilie A. Mosli satt med på repetitionen och förde anteckningar. När möjlighet fanns tog hon med en elev till ett annat rum och arbetade en stund utifrån det hon observerat under repetitionen. Sedan återvände de till scenframställningsrummet.

Regissören Bentein Baardson avbröt direkt eleverna om han inte hörde vad de sade och bad dem vara tydligare.

Kommentar

Det var imponerande att se hur intensivt språkmodellerna gick in för sitt arbete, deras lyhördhet var lysande och den respons de fick från sina adepter var mycket positiv.

SLUTKOMMENTAR

Det var ett mycket intressant och lärorikt studiebesök inte minst på grund av det utmärkt uppgjorda programmet som gav en bra inblick i språkundervisningen på Osloskolan. Man har en mycket genomarbetad metod som jag upplevde ständigt är under utveckling. Arbetet med språkmodell är mycket intressant liksom helhetssynen och samhörigheten mellan de två språkämnen.

Något som jag också fann anmärkningsvärt var den ytterst noggranna genomgång av rollfigurernas bakgrund, både socialt och språkligt, som låg till grund för språkarbetet samt att eleven alltid fick börja det språkliga arbetet (textarbetet) på den egna dialekten och med egna ord. ”Hur skulle du säga det?” Man söker en två/flerspråkighet, inte ett uttraderande av elevernas dialekter.

På Teaterhögskolan i Oslo ger man röst-tal-språk-undervisningen mycket tid. Som exempel kan nämnas att de elever som jag såg mest av, årskurs 2, hade tre ämnen inom röst-språksektorn, studenterna hade såväl röst som språk och språkintegrering på schemat.

Birgitta Abu Asab